

ZPRAVODAJ

ÚVOD

Podle zprávy OECD „Education at a Glance 2020“ tvořili v roce 2018 mladí učitelé (do třiceti let věku) pouze malé procento učitelské populace: v zemích OECD to bylo v průměru 10 % na druhém stupni základních škol, 8 % na středních školách. Tento jev se zvláště projevuje na úrovni středních škol v zemích zúčastněných v našem projektu: Litva 3,03 %, Česká republika 4,06 %, Lotyšsko 7,8 %. U druhého stupně základních škol to je 3,66 % v Litvě, 7,71 % v Lotyšsku, 9,42 % v České republice. Všechna tato čísla jsou pod průměrem zemí OECD.

Stárnutí učiteléské populace má řadu dopadů na vzdělávací systémy jednotlivých zemí. Atraktivní plat, dobré pracovní podmínky nebo možnosti dalšího kariérního růstu by mohly v některých zemích přilákat k učení mladé lidi, v jiných by mohly pomoci udržet v oboru úspěšné učitele.

Do učiteléské profese sice vstupují mladí lidé, ale jejich počet je nedostatečný. To potvrzují i data, která uvádějí celkovou délku praxe učitelů.

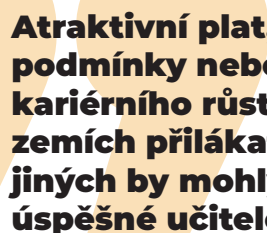
Výsledky studie TALIS ukazují, že zhruba 13 % učitelů má praxi kratší než pět let, ale dvakrát tolik jich má praxi v rozpětí šest až deset let. To znamená, že relativně hodně mladých učitelů začne učit, ale v dlouhodobém horizontu již u práce učitele nezůstanou a odejdou. To je problém, který by se měl neprodleně a systematicky řešit, aby se nestalo, že se jednotlivé země ocitnou v situaci, kdy již na školách nebude mít kdo učit.

Studie TALIS z roku 2018 ukazuje, že důvodem odchodu začínajících učitelů je patrně

nedostatečná podpora ze strany škol a zřizovatelů.

V první fázi projektu byly vypracovány národní zprávy o pracovních a profesních podmínkách a statusu začínajících učitelů a dále se provedlo dotazníkové šetření mezi začínajícími učiteli a mezi zřizovateli, řediteli škol a osobami zodpovědnými za implementaci vzdělávacích politik.

Zde je shrnutí dostupných výsledků dotazníkového šetření.

Atraktivní plat, dobré pracovní podmínky nebo možnosti dalšího kariérního růstu by mohly v některých zemích přilákat k učení mladé lidi, v jiných by mohly pomoci udržet v oboru úspěšné učitele.

Naléhavou potřebu vytvořit systém podpory pro začínající učitele potvrzuje i to, že jen 29,2 % začínajících učitelů je spokojeno s profesní podporou vzdělávacích institucí.

Lotyšsko

Lotyšský svaz LIZDA provedl v roce 2018 průzkum s názvem „Evaluation of the Teacher Professional Support System“ (Evaluace systému profesní podpory učitelů), v rámci kterého 69,3 % respondentů souhlasí s následujícím tvrzením: „V Lotyšsku neexistuje jednotný a strukturovaný systém podpory pro začínající učitele.“ Naléhavou potřebu vytvořit systém podpory pro začínající učitele potvrzuje i to, že jen 29,2 % začínajících učitelů je spokojeno s profesní podporou vzdělávacích institucí, 44,3 % z dotázaných učitelů souhlasí s tím, že začínající učitel dostane ve vzdělávací instituci podporu ze strany mentora, který mu má pomoci se začátkem pedagogické činnosti. Pouze v 10 % případů dostane tento mentor finanční odměnu, ve 4,7 % případů je mentorovi zkrácen počet hodin přímé pedagogické činnosti, aby se mohl věnovat mentorské činnosti. Potřeba systému podpory je zdůrazněna ve strategickém dokumentu lotyšské vzdělávací politiky s názvem „Education Development Guidelines 2021–2027“ (Pravidla rozvoje vzdělávání 2021–2027), kde je jednou ze tří hlavních priorit vzdělávání nalákat do profese nové učitele a zajistit tak stálou generaci učitelů. K naplnění této priority jsou stanoveny následující

dva kroky: 1) posílit praxi začínajících učitelů i systém podpory a poskytnout začínajícím učitelům mentory; 2) zlepšit systém odměňování učitelů, což znamená zrevidovat principy odměňování.

Průměrný věk učitelů v Lotyšsku je 48 let. Nejnižší platový tarif učitele byl ve školním roce 2019/20 roven 750 euro (hrubého) měsíčně. Ředitel školy může měsíční plat učitele navýšit až o 50 % z právě této sumy nejnižšího stanoveného měsíčního platu. Nejvyšší možný měsíční plat učitele tedy může dosáhnout až 1125 euro. Podle údajů lotyšského ministerstva školství byl ve školním roce 2019/20 průměrný plat ve státních školách 831,59 euro.

Příklady dobré praxe ze vzdělávacích institucí jsou tyto: 1) 45,4 % začínajících učitelů dostane přístup k výukovým materiálům, které jsou zaplacené vzdělávací institucí; 2) 9,4 % začínajících učitelů dostane speciálně proplacen čas, který stráví přípravou materiálů k výuce; 3) 10,2 % začínajících učitelů má možnost nechat si proplácet cestovní výdaje; 4) 12,6 % začínajících učitelů má možnost získat služební byt; 5) 12,2 % začínajících učitelů dostane zaplacené za studium v bakalářských a magisterských studijních programech v rámci vyšších vzdělávacích institucí a pedagogických programů.

O PROJEKTU

Čtyři odborové svazy, LIZDA (Lotyšsko), LESTU (Litva), ZNP (Polsko) a ČMOS PŠ (Česká republika), se rozhodly, že společně prozkoumají a zmapují postavení a podporu začínajících učitelů ve svých zemích. Celý název projektu číslo 2021-1-LV01-KA220-SCH-000024284, který společně v rámci programu Erasmus+ v roce 2021 začaly, je Vývoj systému podpory pro začínající učitele.

Pro všechny výše zmíněné země platí, že jejich vzdělávací systémy se potýkají s nízkým počtem „mladých“ učitelů a nízkou prestiží učiteléské profese.

Litva

Dochází k poklesu počtu lidí, kteří by chtěli začít nebo dokončit studia vedoucí k získání učitelství kvalifikace. V roce 2020 pracovalo v litevských školách 40 257 učitelů. Jejich průměrný věk je 51 let. Strategický vládní dokument pro vzdělávání 2021-2030 uvádí, že prioritou je zatraktivnit učitelství profesí a zlepšit kariérní a pracovní podmínky učitelů, zlepšit podmínky učitelů odcházejících do předčasného důchodu, usnadnit podmínky pro vstup do učitelství profesí i absolventům jiných než učitelství profesí, umožnit stávajícím učitelům státem financované získání dalších kvalifikací, splácet náklady přímo vynaložené na profesní rozvoj a profesní aktivity.

Litevský vzdělávací systém zatím zavedl několik řešení (např. cílená stipendia, systém dalšího vzdělávání a školení učitelů), uskutečnil několik projektů (např. Chci učit, Budu učitelem ve Vilniusu, Pokračuj!) a v rozpočtu jsou vyhrazeny prostředky ve výši tří milionů eur na podporu vyplácení odstupného učitelům důchodového věku, kteří profesí dobrovolně opustí, aby uvolnili místo mladším. Dále jsou v rámci systému vyhrazeny prostředky na zvýšení platu všech učitelů. Platová dynamika mezi roky 2019-22 přinesla v průměru 22% zvýšení platů učitelů napříč celou profesí. Platové rozpětí je od 1346 do 1891 eur v závislosti na délce praxe.

Svaz LESTU podporuje plány na vylepšení databáze, která by mapovala nedostatek učitelů v jednotlivých regionech a zároveň počty adeptů a absolventů pedagogických oborů. Nový systém by měl zjednodušit a více podpořit situaci začínajících učitelů, pro které by měl být zároveň zaveden systém cílené pomoci. V dotazníkovém šetření se ukázalo, že ačkoliv začínající učitelé nastupují do profesí motivováni a pozitivně naladěni, cítí se nedostatečně připraveni na faktický výkon profesí. Potřebovali by více metodického vedení a dovedností pro výuku studentů se speciálními potřebami.

Silnou stránkou litevského systému je, že tvůrci vzdělávacích politik jsou si vědomi nutnosti národních, koherentních a udržitelných opatření, která by pomohla nalákat další učitele. Slabou stránkou je, že všechny stávající opatření pro nalákání kandidátů do učitelství profesí jsou fragmentované a nestálé. Stávající forma databáze neumožňuje předvídat počty učitelů potřebných v jednotlivých regionech nebo školách. Současný

Že všechny stávající opatření pro nalákání kandidátů do učitelství profesí jsou fragmentované a nestálé. Stávající forma databáze neumožňuje předvídat počty učitelů potřebných v jednotlivých regionech nebo školách.

Česká republika

platový systém nemotivuje kandidáty do učitelství profesí vstoupit.

Začínající učitelé tvoří asi 3,7 procenta ze všech učitelů. Průměrný věk učitelů je 47,2 roku. Bylo zjištěno, že až 60 procent studentů pedagogických fakult nehledá zaměstnání ve školství. Nejčastější fází kariéry spojenou s odchody z učitelství profesí je období od dvou do tří let od začátku praxe. Platová úroveň za výkon práce učitele není v porovnání s ostatními vysokoškolskými profesemi dostatečná. Výše platového tarifu je založena na principu seniority v profesí. I toto je další faktor, který vede k nízké atraktivitě učitelství profesí. Plat na úrovni 130 procent průměrné hrubé mzdy v národním hospodářství má být garantován novelou zákona o pedagogických pracovnících. Tato změna ale výslovně neupravuje plat nebo platový tarif. Jde o vyjádření nároku na určitý finanční obnos ze státního rozpočtu. Kromě platu je pro začínající učitele také důležitá profesní podpora. Významnou roli může sehrát program indukce a mentoringu. Na tom se shodla i většina odpovědí v dotazníkovém šetření. V zásadních dokumentech České republiky – programovém prohlášení vlády a Strategii vzdělávací politiky ČR 2030+ – se počítá s rozšířením odborné podpory učitelů. Pozměněna má být pregraduální příprava učitelů, do níž má být zařazen vyšší podíl individuální práce se studentem a větší rozsah praxí. Základem podpory má být role uvádějícího učitele a komplexní systém uvádění do profesí. Silnou stránkou v České republice je systém dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků. Slabinou pak je neexistence specifické právní úpravy a systémové podpory začínajících učitelů.

Polsko

Informace o stavu vzdělávacího systému a podmínkách pro začínající učitele v Polsku nebyly ke dni uzávěrky tohoto newsletteru k dispozici.

Začínající učitelé tvoří asi 3,7 procenta ze všech učitelů.

SETKÁNÍ PARTNERŮ PROJEKTU VE VILNIUSU

Ve dnech 2.–3. června 2022 proběhlo ve Vilniusu v Litvě setkání zástupců partnerských organizací. Na tomto setkání zástupci partnerů projektu prezentovali výsledky dotazníkových šetření a národních zpráv.

VÍCE INFORMACÍ NAJDETE ZDE:

1. Lotyšský odborový svaz vzdělávání a vědy LIZDA: About us - LIZDA
2. Litevský odborový svaz vzdělávání a vědy LESTU: LŠMPS – LIETUVOS ŠVIETIMO IR MOKSLO PROFESINĖ SAJUNGA (svietimoprofsajunga.lt)
3. Českomoravský odborový svaz pracovníků školství ČMOS PŠ: Home page | ČMOS PŠ (skolskeodbory.cz)
4. Odborový svaz polských učitelů ZNP: ZNP - Związek Nauczycielstwa Polskiego : ZNP

Co-funded by the European Union